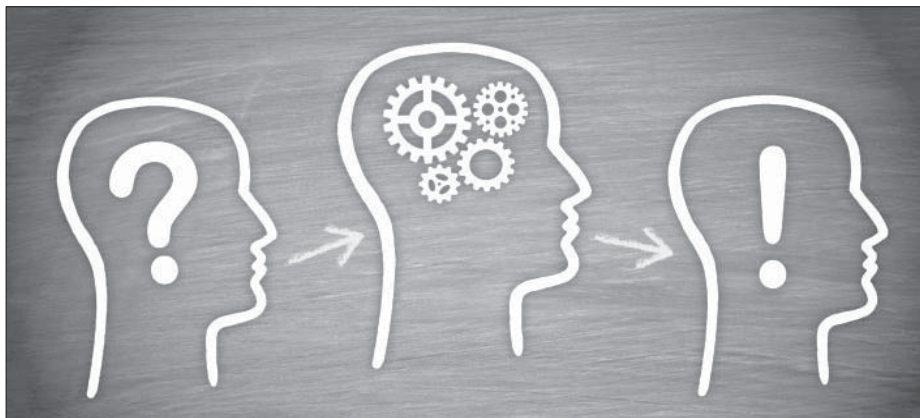

پرونده اول، مطلب ششم

توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط؛ از چه طریقی؟

جلیل کاربخش

عضو هیأت نمایندگان، رئیس کمیسیون بانک، بیمه و مالیات اتاق کرمان

و حیاتی، تأمین مالی به شکلی متناسب با کارکرد بنگاه‌های کوچک و متوسط است.

بانک محور بودن تأمین مالی در ایران

بررسی‌ها نشان می‌دهد، که ۹۸ درصد از تعداد شرکت‌های ثبت‌شده در کشور را شرکت‌های کوچک و متوسط تشکیل می‌دهند، باوجود این، سهم این بنگاه‌ها در تولید ناخالص داخلی بسیار کمتر از ظرفیت آن‌ها است. کارشناسان یکی از دلایل این امر را فقدان سازوکار هدایت منابع مالی به سمت شرکت‌های کوچک و متوسط می‌دانند.

این در حالی است که دیدگاه سنتی رایج در ایران، بانک‌ها را مهم‌ترین بخش تأمین منابع مالی می‌داند و بار سنگین تأمین مالی در ایران بر دوش بانک‌ها قرار گرفته، که در وضعیت بحرانی فعلی نیز این وظیفه عملاً مختل شده است. سازوکار غالب در

تأمین مالی و گردش نقدینگی چشم اسفندیار بنگاه‌های کوچک و متوسط^۱ در همه جهان من جمله ایران است؛ به همین علت بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته یا در حال توسعه برای حل مشکلات این بخش، برنامه‌های حمایتی خاصی تدوین کرده‌اند. بنگاه‌های کوچک و متوسط زمانی می‌توانند نقش و کارکرد اصلی خود را ایفا نمایند که در زمینه‌ی تأمین مواد اولیه و قطعات بنگاه‌های بزرگ تولیدی ایفای نقش نمایند. درواقع بخشی از حمایت از صنایع کوچک و متوسط می‌باید از طریق صنایع بزرگ از جمله پیش‌خرید تولیدات و کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز واحدهای بزرگ صورت پذیرد. همچنین درزمینه‌ی فراهم آوری بسترهای توسعه این بنگاه‌ها، یکی از عوامل مهم

۱ - بر اساس تعریف وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت جهاد کشاورزی، بنگاه‌های کوچک و متوسط، واحدهای صنعتی و خدماتی هستند که کمتر از ۵۰ نفر شاغل دارند.

راه‌اندازی بورس جدید کره به‌منظور حمایت و راهنمایی بنگاه‌های کوچک و متوسط به سمت بورس اصلی (شبیه حلقه فرا بورس به بورس در ایران) و همچنین ایجاد مراکز متنوع تأمین اعتبار، ایجاد نهادهای تضمین اعتبار، وجود یک بانک صنعتی با تمرکز بر تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در چین و تا حدودی در اوایل توسعه در ژاپن تجربیاتی هستند که می‌تواند مورد استفاده دولت‌مردان کشور قرار گیرد.

سیاست‌های پیشنهادی برای حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط

برای برون‌رفت از توقف بنگاه‌های کوچک و متوسط می‌توان برنامه‌های زیر را در دستور کار قرار داد:

(۱) شاید به جرأت بتوان گفت ایجاد نهادهای تضمین اعتبار یکی از مهم‌ترین ابزارهای تأمین مالی در شرایط فعلی باشند که وظیفه اصلی آن‌ها تأمین ضمانت برای بنگاه‌های نوپا و شرکت‌های کوچک و متوسطی است که از کمبود وثیقه مناسب رنج‌برده یا به‌رغم دانش‌محور بودن فعالیتشان، به فناوری‌های روز دسترسی ندارند.

(۲) می‌توان در بخش غیر بانکی، با تأسیس شرکت‌ها و صندوق‌های سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر - که می‌توانند تحت نظارت مشترک وزارت امور اقتصاد و سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی باشد - بهره برد.

(۳) بدون شک می‌باید حلقه اتصال مناسب صنایع کوچک و متوسط به صنایع بزرگ و راهکارهای تشویق و تقویت آن نیز طراحی شود تا سیکل کامل ارزش‌افزوده در درون کشور فراهم گردد؛ در چنین حالتی افزایش بهره‌وری بنگاه‌های کوچک و متوسط، که موتور محرک اقتصاد بشمار می‌رود حاصل خواهد شد.

(۴) برای نیل به اهداف برنامه‌های تأمین مالی خرد علاوه بر اصلاح رویکرد دولت و پایبندی به اصول این شیوه از تأمین مالی، باید به مسئله رشد شتابان تجارت جهانی و ورود رسمی و غیررسمی کالاهای خارجی به‌عنوان عامل شکست هرگونه برنامه تأمین مالی خرد در ایران توجه ویژه داشت. وجود کالاهای رقیب ارزان‌قیمت مانع از ایجاد تقاضا برای کالاهای تولیدشده توسط کسب‌وکارهای خرد خواهند بود. بدین منظور استفاده‌کنندگان از خدمات تأمین مالی خرد باید توسط نهادهای آموزشی و پژوهشی در زمینه بازاریابی و تولید محصول متناسب با نیاز بازار حمایت و هدایت شوند.

طرح‌های تأمین مالی خرد در ایران، استفاده از روش اعطای تسهیلات رایج نظام بانکی بدون در نظر گرفتن سایر خدمات مورد نیاز گروه هدف است. به نظر می‌رسد بانک‌ها در ایران بستر مناسبی برای گسترش تأمین مالی خرد نیستند؛ زیرا با توجه به ساختار سهامی و لزوم توزیع سود در نظام بانکی و از طرفی حرمت ربا و مشکلات اجرایی روش‌های مشارکتی، پیاده‌سازی بانکداری خرد توجیه اقتصادی ندارد و انحراف زیاد منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها در تخصیص به وام قرض‌الحسنه نیز بر اساس آمارهای موجود مشهود است.

از طرف دیگر تجربه جهانی بنگاه‌های اقتصادی نشان از آن دارد که با استفاده از مکانیزم‌هایی مشخص می‌توان بخش عمده‌ای از سرمایه در گردش واحدهای تولیدی را از طریق منابع مالی موجود در بازار سرمایه تأمین کرد. از این رو در بسیاری از کشورهای جهان، به‌منظور توسعه بازار سرمایه به‌عنوان نهاد مکمل نظام بانکی، ایجاد بازار مجزا برای بنگاه‌های کوچک و متوسط نیز در دستور کار قرار گرفته است. فرآیند شارژ مالی بنگاه‌های کوچک از مسیر بورس در حالی به‌تازگی در ایران آغاز شده که این روش از اوایل دهه ۱۹۹۰ در دنیا مرسوم شده بود. با ایجاد یک بازار مجزا نه تنها نقدینگی مورد نظر از این مسیر با سرعت بیشتر تأمین خواهد شد بلکه چنین بازاری با ایجاد شفافیت و دسترسی به اطلاعات، امکان تصمیم‌گیری آگاهانه و کاهش ریسک را برای سرمایه‌گذاران فراهم می‌کند.

یکی از کشورهای موفق در زمینه حمایت از صنایع کوچک و متوسط، کره جنوبی است. تجربه کره‌ای‌ها نشان می‌دهد که آنان برای حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط از وام‌دهی بانک‌ها تا استفاده از سایر ابزارهای مالی را در دستور خود داشته‌اند.

(۵) ایجاد هماهنگی لازم به منظور انتقال تجربیات، میان دستگاه‌های دولتی که در زمینه تأمین مالی خرد سابقه و تجربه دارند و سازمان‌هایی که به تازگی به این حوزه ورود می‌کنند. (۶) ظرفیت بالایی در نظام بانکی رسمی کشور برای استفاده از سازوکار قرض‌الحسنه در تجهیز و تخصیص منابع وجود دارد که می‌تواند در راستای اهداف تأمین مالی خرد استفاده شود. شواهد جهانی نشان می‌دهد در پیشروترین کشورها در زمینه اعتبارات خرد نظیر بنگلادش، بولیوی، هند و اندونزی اندازه بخش تأمین مالی خرد به ۱۰ درصد نظام بانکی رسمی نمی‌رسد، در حالی که این نسبت در کشور ما می‌تواند تا بیست درصد نظام بانکی گسترش یابد.

جمع‌بندی

تجربه کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته نشان‌دهنده آن است که اگرچه عملکرد شرکت‌های بزرگ برای رشد اقتصادی این کشور حیاتی است، اما شکی نیست که وجود بنگاه‌های کوچک و متوسط فعال و سرزنده می‌تواند به سرعت گرفتن هرچه بیشتر این رشد کمک کند. زیرا فرض بر آن است که همزمان با افزایش بهره‌وری بنگاه‌های بزرگ، سهم آنان در ایجاد اشتغال داخلی، به دلیل گسترش بازارهای خود در خارج از مرزهای کشور کاهش و در نتیجه اشتغال کمتری در داخل کشور ایجاد می‌کنند، از این رو، در عمل بار ایجاد اشتغال بر عهده بخش خدمات و بنگاه‌های کوچک و متوسط قرار خواهد گرفت؛ آمارهای جهانی در کشورهای در حال توسعه نیز نشان می‌دهد که در دنیا ۹۰ درصد فرصت‌های شغلی جدید توسط بنگاه‌های کوچک و متوسط ایجاد شده است. امری که تاکنون در اقتصاد ایران مغفول مانده و یکی از دلایل افزایش بیکاری عملاً همین موضوع را که ماندن ظرفیت‌های بنگاه‌های کوچک و متوسط است.

منابع

- خبرها و رویدادهای سایت بانک مرکزی: جایگاه شرکت‌های کوچک و متوسط در اقتصاد کشور، ۲۰ مرداد ۱۳۹۳.
- دنیای اقتصاد: ورود رسمی کوچک‌ها به بورس، دنیای اقتصاد، کد خبر: DEN-۱۰۸۳۷۹۳
- دنیای اقتصاد: نحوه تأمین مالی صنایع کوچک و متوسط در کره جنوبی بررسی شد: تجربه آسیایی رونق صنعتی، کد خبر: DEN-۱۰۹۲۳۲۲
- دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، «تأمین مالی خرد؛ تجربه جهانی و وضعیت ایران»
- سایت اطلاعات: طرح‌های اعتبارات خرد در ایران، تأمین مالی خرد؛ راهبردی برای فقرزدایی، پنجشنبه ۱۶ دی ۱۳۹۵

آمارهای جهانی در
کشورهای در حال توسعه نیز
نشان می‌دهد که در دنیا
۹۰ درصد فرصت‌های شغلی
جدید توسط بنگاه‌های کوچک
و متوسط ایجاد شده است.